

Nr 1821

av herrar Nordberg och Wictorsson

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:44 angående ändringar i skatteutjämningsystemet för kommunerna m. m.

I propositionen 1973:44 ang. ändringar i skatteutjämningsystemet för kommunerna framhåller departementschefen att ärenden om extra skatteutjämningsbidrag i fortsättningen skall prövas från fall till fall med hänsyn till den sökande kommunens situation. Några speciella kriterier för extra bidrag anges inte. Dock framhålles att en kommun i sin ansökan skall kunna påvisa antingen att något speciellt inträffat varöver kommunen inte kunnat råda och som påtagligt försämrat dess ekonomi eller att dess ekonomiska situation eljest är sådan att det framstår som skäligt att komplettera den ordinarie bidragsgivningen.

Över huvud taget har diskussionen, enligt vår mening, något ensidigt haft som utgångspunkt de kommuner, oftast då avfolkningskommuner, som fått vidkännas fortgående försämring av skattekraften. I vad gäller de extra bidragen har dessa också i anseelig omfattning gått till just sådana kommuner, inte sällan belägna inom glesbygdsområden, där t. ex. kostnaderna för skolskjutsarna blivit orimligt betungande. Det är både förklarligt och försvarligt att skatteutjämningsystemets positiva verkningar för sådana kommuner och områden i landet kommit att stå i förgrunden. Emellertid förtjänar det påpekas att också tillväxtkommuner kan få vidkännas svåra ekonomiska påfrestningar under skeden av intensiv utbyggnad. Som regel är dock belastningen temporär, vilket kan förklara varför problemen hittills inte tillmätts nämnvärd vikt i den rikspolitiska debatten. Bland de stora städernas kranskommuner finns ett antal fall som förtjänar att uppmärksammas från den nyss angivna utgångspunkten. Ett i tiden aktuellt exempel är Botkyrka kommun, som det senaste året hade den kraftigaste befolkningsökningen av samtliga kommuner i landet. Den nämnda kommunens närmast extrema tillväxt har sin förklaring i dess roll inom ramen för det gemensamma bostadsförsörjningsprogrammet för regionen runt huvudstaden. Som ett led i genomförandet av detta träffades nämligen i mitten av 1960-talet ett särskilt avtal mellan Stockholms stad och Botkyrka kommun om exploatering av mark inom den sist nämnda kommunens norra delar. Enligt planen skulle cirka 15 000 bostadslägenheter, centrumanläggningar, industribyggnader, kommunikationsleder m. m. byggas. På åtta år förutsattes folkmängden bli fyrdubblad, vilket ger en föreställning om exploateringens omfattning och den takt i vilken den, bl. a. med hänsyn till de ekonomiska fördelarna av en samlad planering, upphandling m. m., var avsedd att bli genomförd.

Redan när avtalet träffades stod det klart att Botkyrka kommun inte

på egen hand skulle kunna klara finansieringen. Vissa år skulle det bli nödvändigt att täcka även delar av kommunens kostnader på driftbudgeten genom upplåning. Stockholms stad utfäste sig, efter inhämtande av Kungl. Maj:ts medgivande, med hänsyn till detta att genom s. k. expansionslån och på annat sätt medverka i ansträngningarna att ställa erforderliga resurser till förfogande för det gemensamma projektet.

Genom en särskild överenskommelse har också en solidarisk fördelning av kostnaderna för den kommunala delen av familjebostadstilläggen skett mellan kommunerna i regionen kring Stockholm.

Det nämnda utgör illustrationer av det faktum att man i den långsiktiga planeringen försökt ta hänsyn till sådana förutsebara påfrestningar som varje expanderande kommun självfallet måste räkna med.

I ett par viktiga avseenden har dock förutsättningarna för exploateringens genomförande förtryckts av förhållanden som inte kunnat förutses och påverkas av berörda kommuner.

För det första har, som en följd av de senaste årens dämpade konjunktur och de därav orsakade störningarna på arbetsmarknaden i regionen, inflyttningen till kommunen inte följt prognoserna. Parallellt därmed har boendetätheten minskat i förhållande till beräkningarna, vilket alltså medfört att kostnaderna för kollektiva anordningar och service fördelas på färre boende.

Avvikelserna från prognoserna framgår av följande sammanställning:

År	Borkyrkas befolkning ¹	Därav norra Botkyrka	Prognos för norra Botkyrka	Avvikelser (avr.)
1965	17 829	—	—	—
1971	26 745	1 148	10 500	— 9 300
1972	34 037	7 236	19 300	— 12 000
1973	43 366	16 623	29 800	— 13 200

¹ Befolkningstal vid respektive års ingång.

Det från och med 1972 införda systemet för utbetalning av skattemedel till kommunerna har varit av stor betydelse för expansionskommuner av den typ det här gäller. I fallet Botkyrka har dock fördelarna av det nya systemet begränsats eftersom förskotten balanserats mot reducering av de tidigare nämnda expansionslånen. I sammanhanget skall också konstateras att *skatteförskottssystemets konstruktion är sådan att det är mycket känsligt för avvikelser i befolkningsprognosen*. Den lägre takten i inflyttningen i Botkyrka tillsammans med skattekraftsutvecklingen har därför medfört avsevärt lägre skatteintäkter än vad man kunnat förutse och kalkylerat med.

Den lägre inflyttningstakten har gjort det möjligt att i viss mån skjuta en del kostnader, t. ex. för skolor, barnstugor etc., framåt i tiden. Detta har dock inte varit möjligt för investeringar i ledningsnät, vägar och gator m. m. som redan från början har dimensionerats och utförts för att kunna fungera i fullt utbyggnadsstadiet. Rationalitet och ekonomiska

motiv har vidare föranlett långsiktigt bunden upphandling även för barnstugor m. m. De närmaste 3–5 årens inflyttning ger självfallet en återhämtning. I ett framtida balansläge lättar givetvis trycket på den kommunala ekonomin. Att detta under övergångsperioden blir extremt hårt är dock obestridligt.

En andra utveckling som likaså markant avvikit från förhandskalkylerna är de sociala kostnaderna, främst då socialhjälpens ökning. Förändringarna framgår av följande sifferserie över socialhjälpkostnaderna i Botkyrka:

År	Totalkostnad	Kostnad per inv.	Andel av utdebit.
1965	248 000	15:50	0:22
1969	1 097 000	47:90	0:45
1971	5 019 000	165:10	1:49
1972	6 946 000	180:80	1:37

Förklaringarna till stegringen är flera. En viktig sådan är att bostadsköns sammansättning förändrats. Som synes av sammanställningen har en uppbromsning av ökningen — men ett kvarblivande på hög nivå — skett det senaste året. En med Botkyrka likartad utveckling av socialhjälpkostnaderna kan f. ö. noteras också från ett flertal kranskommuner kring Stockholm.

Vad som i det föregående anförts beträffande Botkyrka är, som redan framhållits, endast avsett att tjäna som exempel på att också tillväxtkommuner under vissa perioder och betingelser kan drabbas av utomordentligt svåra ekonomiska problem.

Vi har funnit det angeläget att fästa uppmärksamheten på och understryka detta. Enligt vår mening bör nämligen skäl av den art som här redovisats kunna anföras som stöd för ansökningar om extra skatteutjämningsbidrag.

Med hänvisning till vad som anförts hemställles

att riksdagen som sin mening uttalar att extra skatteutjämningsbidrag bör kunna komma i fråga även i anledning av sådana kommunalekonomiska snedbelastningar som oförutsett kan uppträda i snabbt växande kommuner.

Stockholm den 10 april 1973

IVAR NORDBERG (s)

ÅKE WICTORSSON (s)